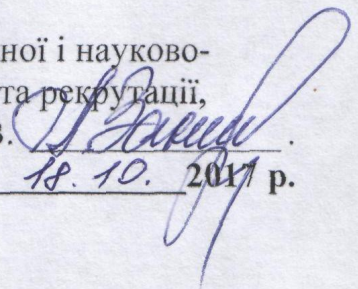

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра всесвітньої історії

ЗАТВЕРДЖЕНО
Проректор з навчальної і науково-педагогічної роботи та рекрутації,
проф. Гаврилук С. В.
Протокол №   від 18.10.2017 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
Місто в історії Європи

підготовки бакалаврів
спеціальності
1.032 історія та археологія
освітньої програми
історія, європеїстика, археологія
підготовки бакалаврів
спеціальності
2.014 середня освіта (історія)
освітньої програми
історія, правознавство

Програма навчальної дисципліни “Місто в історії Європи” підготовки бакалаврів, галузі знань 03 гуманітарні науки; 01 освіта, спеціальності 1.032 історія та археологія; 2.014 середня освіта (історія), за освітньою програмою історія, європеїстика, археологія; історія, правознавство.

” ____ ” _____, 2017 р. - 13 с.

Розробник: Білик Вікторія Андріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії.

Рецензент: Пришляк Володимир Васильович, кандидат історичних наук, доцент.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії.
протокол № 1 від _____ 2017 р.
Завідувач кафедри _____ (Крамар Ю. В.)

Програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією історичного факультету
протокол № 1 від _____ 2017 р.

Голова науково-методичної
комісії факультету _____ (Карліна О. М.)

**Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки**

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Шифр і назва галузі знань: <i>б. 020302 Історія</i>	Вибіркова
	Спеціальність: <i>Історія</i>	
Кількість годин/кредитів 150/5	Освітня програма	Рік навчання: <i>другий</i>
		Семестр: <i>третій</i>
		Лекції: <i>26 год.</i>
		Практичні (семінари): <i>28 год.</i>
ІНДЗ: немає	Освітній ступінь	Самостійна робота: <i>86 год.</i>
		Консультації: <i>10 год.</i>
		Форма контролю: <i>залік</i>

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Дисципліна «Місто в історії Європи» належить до переліку вибірових навчальних дисциплін і спрямована на ознайомлення студентів з історією виникнення, функціонування та розвитку міст на теренах Європи від епохи Античності до сучасності; на з'ясування критеріїв типологізації міст, простеження еволюції міської традиції, ролі міста як політичного, соціально-економічного, культурного, релігійного та освітнього центру; на вивчення політичних та соціально-економічних особливостей античних міст-держав (полісів); причин і шляхів виникнення міст в середньовічну епоху; на визначення змін, що відбулись в розвитку європейських міст в ранньомодерну та модерну добу, а також основних ознак постіндустріального європейського міста.

Мета навчальної дисципліни: формування у студентів ґрунтовних знань про теорії, причини, шляхи та етапи формування і розвитку міст на теренах Європи в різні періоди, їхні демографічні показники, соціальну структуру, правове становище, функції, спосіб життя та культуру міського населення.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- теорії появи міст, причини та шляхи виникнення міських поселень в різні епохи;
- характерні ознаки міст;
- етапи зародження і основні особливості міст в епоху античності;
- роль і місце середньовічних міст у формуванні системи політичних, соціально-економічних та культурних відносин;
- зміни, які відбулися в політичному та економічному житті міст ранньомодерної та модерної доби;
- особливості розвитку європейського міста на сучасному етапі.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Місто в епоху Античності та Середньовіччя.

Тема 1. Теоретичні засади історичної урбаністики (2 год.).

Дефініції «місто», «урбанізація», «урбаністика», «міський ареал», «міська цивілізація», «міська ментальність», «міський простір».

Етапи розвитку урбаністики. Періодизація історії міст. Основні проблеми історіографії міст. Теорії походження міст. Базові функції міста як типу поселення. Типологія міських поселень.

Тема 2. Давньогрецькі міста-поліси (2 год.).

Місто-поліс як історичне явище. Теорія міста-держави (поліса). Історичні передумови формування міст-держав на Балканському півострові. Розташування грецьких полісів. Просторовий розвиток давньогрецьких міст.

Органи управління та ідея громадянського співіснування в грецьких містах-державах. Грецька колонізація. Міста Північного Причорномор'я.

Тема 3. Рим – місто і світова імперія (2 год.).

Формування території стародавнього Риму. Місто на семи пагорбах або Місто чотирьох кварталів. Культові і світські будови Царського періоду, часів Республіки та Імперії. Римський соціум.

Тема 4. Константинополь – місто на межі культур (2 год.).

Історія виникнення та трансформація назви міста. Візантій – місто-держава. Під римським пануванням. Розбудова Константинополя: архітектура міста за імператорів Феодосія та Юстиніана. Константинопольські бодруми.

Соціальний склад Константинополя. Участь міських верств у боротьбі за владу. Константинополь – центр східного християнства. Константинополь – центр культури, науки та духовного життя.

Тема 4. Формування середньовічного міського простору (2 год.).

Занепад міст. Аграризація міст. Поняття, походження, соціальні ресурси формування середньовічного міста. Господарство. Соціальні групи. Бюргерство і феодальний світ. Ранні міста Середньовіччя. “Міські ядра”: термінологія, наукові дефініції. Теорії походження середньовічних міст.

Тема 5. Міста Європи в середні віки (2 год.).

Місто і сеньйор: боротьба за комуну. Міська влада та міщани у дзеркалі хартій XII – XIII століть. Соціальна структура міського населення. Місто, бюргерство і станова монархія. Місто і станові збори. Місто і церква. Місто та університет. Середньовічне місто-держава.

Тема 6. Малі міста як специфічна форма середньовічної урбанізації (2 год.).

“Великі” та “малі” міста. Господарство та міський спосіб життя. “Нові” малі міста XV – XVI ст. як видозміна форм середньовічного урбанізму.

Тема 7. Феномен середньовічної міської культури (2 год.).

Дуалізм міста та села. Священний простір. Міські укріплення – фактор єднання і символ сховища. Вежі, ворота, мости – символіка та функції. Міські собори. Інтелектуальне життя в місті. Книжкова справа – нова галузь ремісничого виробництва. Міська література.

Місто і мода. Бюргерський становий костюм. Одяг як елемент матеріальної культури середньовічного бюргерства. Міський одяг як соціокультурний код.

Змістовий модуль 2. Місто в Нову та Новітню добу.

Тема 9. Урбаністичні процеси в Європі в середині XVI – середині XVIII століть (4 год.).

Демографічні процеси в Європі та їх вплив на розвиток міст. Соціально-економічні передумови трансформації міст та системи розселення.

Розбудова міст (Рим, Генуя, Лісабон, Ліон, Антверпен, Париж, Торунь, Лондон).

Зовнішній вигляд європейського міста першої половини XVIII століття. Житло мешанина. Їжа, одяг, побут, звичаї, правила пристойної поведінки.

Тема 10. Промислова революція і місто (2 год.).

Початок промислової революції в Англії. Базові фактори, що мали вплив на природу міських територій: збільшення населення, ріст виробництва, перерозподіл населення внаслідок збільшення його чисельності і змін у виробництві, розвиток комунікацій, нові тенденції в політичній та культурній сферах. Міське середовище і перші спроби його благоустрою.

Формування нової моделі міста після європейської революції 1848 р. (від ліберального до постліберального). Посилення ролі середнього класу. Стосунки місто-держава. Реконструкція Парижа.

Тема 11. Модернізаційні міста Європи XX ст. (2 год.).

Специфічні особливості розвитку міст у XX ст. Метрополізація (зосередження людей, багатств, політичних, економічних, культурних установ у містах). Урбаністичні теорії (суть, представники).

Статус міста в різних європейських країнах. Динаміка та фактори розвитку міст.

Тема 12. Сучасне європейське місто (2 год.).

Міські агломерації та мегаполіси. Європейська програма сталого розвитку великих і малих міст (Ольборзька хартія «Міста Європи на шляху до сталого розвитку», 1993 р.). 10 Ольборзьких зобов'язань (2004 р.). Європейська Хартія міст (Маніфест нової урбаністики) 2008 р. Програма дій Союзу з охорони навколишнього середовища до 2020 року «Жити добре, в межах можливостей нашої планети».

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назва змістових модулів і тем	Кількість годин, відведених на: аудиторні та позааудиторні заняття (денна форма)				
		Лекції	Семінари	Сам. роб.	Консул ьтації	Усього
Змістовий модуль 1. Античність та Середньовіччя						
1.	Теоретичні засади історичної урбаністики.	2		3		5
2.	Давньогрецькі міста-поліси.	2		4		6
3.	Рим – місто і світова імперія.	2		4	1	7
4.	Константинополь – місто на межі культур.	2		4	1	7
5.	Формування середньовічного міського простору.	2		3		5
6.	Міста Європи в середні віки.	2		4	1	7
7.	Малі міста як специфічна форма середньовічної урбанізації.	2		3	1	6
8.	Феномен середньовічної міської культури.	2		3		5

9.	Античний поліс як феномен організації міського життя.		2	4		6
10.	Стародавній Рим і життя його мешканців.		2	3		5
11.	Архітектура Стародавнього Риму.		2	4		7
12.	Влада в середньовічному місті.		2	3		5
13.	Зовнішній образ середньовічного міста.		2	3	1	5
14.	Повсякденне життя та розваги середньовічних містян.		2	3		5
15.	Середньовічна бюргерська сім'я.		2	4		6
16.	Церква в середньовічному місті.		2	4	1	7
	Разом за змістовим модулем 1	16	16	56	6	94
Змістовий модуль 2. Місто в Нову та Новітню добу.						
17.	Урбаністичні процеси в Європі в сер. XVI – сер. XVIII ст.	4		4		8
18.	Промислова революція і місто	2		3	1	8
19.	Модернізаційні міста Європи XX ст.	2		4		7
20.	Сучасне європейське місто.	2		3	1	6
21.	Архітектура європейського міста XVI–XVIII ст.		2	4		7
22.	Повсякденне життя європейця нового часу.		2	4	1	6
23.	Архітектура та містобудування в європейських країнах в кінці XVIII – XIX ст.		4	4	1	7
24.	Життя в європейському місті у XIX ст.		4	4		7
	Разом за змістовим модулем 2	10	12	30	4	56
	Усього годин:	26	28	86	10	150

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Суспільство стародавніх Афіні і Спарти: спільне і відмінне.	5
2.	Площі і вулиці стародавнього Риму.	5
3.	Розваги стародавніх римлян.	5
4.	Реконкіста і європейські міста.	5
5.	Місто і хрестові походи.	6
6.	Союзи міст. Ломбардська ліга. Ганза. Іспанські ермандади.	5
7.	Італійські міста між імперією та папством.	5
8.	Боротьба міщан Кельна з архієпископами та народження міських вольностей.	5
9.	Зародження міської самосвідомості і почуття особистості у німецьких бюргерів XII – XIII століття.	5

10.	Ремесло та промисли. Структура та організація цехового виробництва. Майстер, підмайстер, учень. "Замикання" цехів.	5
11.	Середньовічна міська архітектура: світська і церковна. Готичний і романський стилі.	5
12.	Європейські колонізаційні міста Америки.	5
13.	Характерні особливості міської моди у XVI-XVIII ст.	5
14.	Урбанізація та загострення соціальних проблем у XIX ст.	5
15.	Світові тенденції урбанізації у XIX ст.	5
16.	Місто під час війн і революцій XX ст.	5
17.	Принади і проблеми великого міста: від розвитку культурних інституцій до небаченої злочинності.	5
Разом		86

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль (мах - 40 балів)		Модульний контроль (мах - 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	МКР 1	МКР 2	
12 балів як середнє арифм. + 8 балів за активність	12 балів як середнє арифм. + 8 балів за активність	30	30	100

До поточної модульної оцінки додаються бали за активну навчальну діяльність протягом семестру:

- 8 балів додаються, якщо на 75% практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;
- 3 бали додаються, якщо на 25 % практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні»
	2	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», може самостійно знайти в підручнику відповідь
	3	Студент намагається аналізувати на основі

		побутових знань і навичок; виявляє окремі властивості, спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру, за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, провести за зразком економічні розрахунки; слабо орієнтується у поняттях, визначеннях, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність предмета, може дати визначення економічних понять, категорій, однак із помилками, впевнено працювати з підручником, самостійно оволодіти частиною навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але висновки не логічні, не послідовні
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, економічні ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою, самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами
Достатній (алгоритмічний-дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити свої власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити, самостійно користуватися додатковими джерелами, правильно використовувати термінологію, скласти прості таблиці, схеми
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює суспільні події в державі і за рубежом, вміє аналізувати, робити висновки до економічних розрахунків; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, однак із деякими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і захистити його положення
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує економічні знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить економічні поняття, формулювання законів, нормативних документів, може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички
Високий (творчий професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних умовах, ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності процесів; робить аргументовані висновки, практично оцінює окремі нові

		факти, явища, процеси, самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання, може сприймати іншу позицію як альтернативну, знає суміжні дисципліни, використовує знання, аналізуючи економічні явища
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію, самостійно вивчити матеріал, визначити програму своєї пізнавальної діяльності, знаходити інформацію в газетах, журналах, публікаціях, Інтернеті, мультимедійних програмах тощо, оцінювати економічні явища в суспільстві, виявляє свою життєву позицію
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, використовує широкий арсенал засобів доказів своєї думки, розв'язує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, виконує науково-дослідну роботу, логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує Інтернет, моделює економічні ситуації в нестандартних умовах

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на контрольних роботах

1 бал – студент може розрізнити об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності.

2 бали – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді.

4 бали – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтуються в поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.

6 балів – Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні.

8 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв’язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

10 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв’язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади та підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; самостійно користується додатковими джерелами; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми.

12 балів – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв’язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв’язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.

14 балів – студент вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу.

16 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об’єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

18 балів – студент володіє узагальненими поняттями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв’язувати проблеми, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них.

20 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв’язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Баньковская С.П. Ведущие теоретики Чикагской школы: Идеи и подходы // История теоретической социологии / Под ред. Ю.Н. Давыдова. М., 1998. Т. 3. С. 117-139.
2. Беньямин В. Париж, столица девятнадцатого столетия // Произведение искусства в эпоху его технической воспроизводимости. Избранные эссе. М.: «Медиум», 1996. С. 141-162.
<http://dironweb.com/klinamen/dunaev-ben2.html>
3. Брагина Л.М. Особенности политической структуры итальянских городов-государств // Власть и политическая культура в средневековой Европе. – М., 1992.
4. Бриггс А. Клейвин П. Европа в Новое время, 1789-1980. М" 2006
5. Брук Д. История городов будущего. – М.: Strelka Press, 2014. – 436 с.
6. Вирт Л. Городское сообщество и цивилизация // Личность. Культура. Общество. 2006. Том VIII, выпуск 2. С. 21-32.
7. Вирт Л. Урбанизм как образ жизни // Вирт Л. Избранные работы по социологии. М.: ИНИОН РАН, 2005. С. 93-118. www.hse.ru/data/2010/11/02/1223335675/Вирт%20-%20урбанизм.doc
8. Вебер М. Город // М. Вебер. Избранное. Образ общества. М.: Юрист, 1994. С. 309-354 (§§ 1, 2). http://www.glazychev.ru/bibliography/weber_gorod/weber_gorod.htm
9. Вовчук Я. В. Загальна характеристика процесів урбанізації в країнах Європи / <http://www.sworld.com.ua/konfer33/377.pdf>
10. Гарретт М. Венеция: История: города (пер. с англ. Щербатов П.). М., 2007.. Глазычев В. Л. Урбанистика. — М.: Европа; Новая площадь, 2008. — 218 с.
11. Город в средневековой цивилизации Западной Европы. – Т. 1. – М., 1999. Гуревич А.Я. Средневековый купец // Одиссей: Человек в истории. Личность и общество. – М., 1990.
12. Гусарова Т.П. Быт европейских стран в эпоху Возрождения // история культуры стран Западной Европы в эпоху Возрождения. – М., 1999.
13. Гутнова Е. В. Город, бюргерство и феодальная монархия. / Е.В.Гутнова. // Город в средневековой цивилизации Западной Европы. – М., 2000. – Т. 4. – с. 8-29. Гутнова Е. В. Города и сословные собрания. / Е. В.Гутнова. // Город в средневековой цивилизации Западной Европы. – М., 2000. – Т. 4. – с. 29-45.
14. Гутнова Е.В. Роль бюргерства в формировании сословной монархии в Западной Европе // Социальная природа средневекового бюргерства: 13 – 17 вв. – М., 1979.
15. Делюмо Жан. Цивилизация Возрождения / Пер. с франц. И. Эльфонд. Екатеринбург, 2006 - 720 с. (Серия "Великие цивилизации").
16. Дзюба О. Українці в європейських містах: адаптація до життя в нових соціумах (XVIII ст.) // Соціум. альманах соціальної історії. — К., 2003. — Вип. 3. — С. 55-62.
17. Жак ле Гофф. Рождение Европы. - 267 с. - 2008.
18. <https://www.e-reading.club/book.php?book=1008264>
19. Зиммель Г. Большие города и духовная жизнь // Логос. 2002. № 3-4 (34). С. 1-12. <http://www.ruthenia.ru/logos/number/34/02.pdf>; <http://magazines.russ.ru/logos/2002/3/zim.html>;
20. Кастельс М. Информационный город. Информационная технология, экономическое реструктурирование и регионально-городской процесс. <http://www.urban-club.ru/?p=100>
21. Кёнигсбергер Г.Г. Средневековая Европа. 400-1500 годы. М" 2001 Кёнигсбергер Гельмут. Европа раннего Нового времени, 1500-1789 годы. М" 2006
22. Лэндри Ч. Креативный город. М.: Издательский дом «Классика-XXI», 2005, 2011.
23. Основные демографические показатели по всем странам мира в 2012 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://demoscope.ru/weekly/app/world2012_0.php

24. Парк Р.Э. Городское сообщество как пространственная конфигурация и моральный порядок // Социальные и гуманитарные науки за рубежом. Сер. 11. Социология. 2000. № 3. С. 136-150. http://sociologica.hse.ru/data/2011/03/14/1211453107/5_1_3.pdf
25. Рейтинг стран мира по уровню урбанизации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/ratings/urbanization-index>.
26. Репина Л.П. Сословие горожан и феодальное государство в Англии 14 века. – М., 1979.
27. Риер Я. Г. Правовые различия средневековых европейских городов: истоки и региональные особенности / *Аннали юридичної історії*. – Том 1, №1.- 2017. <https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2017/03/28>
28. Рутенбург В.И. Итальянский город от раннего средневековья до Возрождения: Очерки. – Л., 1987.
29. Саваренская Т. Ф. и др. История градостроительного искусства. Поздний феодализм и капитализм: Учебник для вузов. /Т. Ф. Саваренская, Д. О. Швидковский, Ф. А. Петров. – М.: Стройиздат, 1989. – 391 с.: ил.
30. Сассен С. Глобальный город: введение понятия // Глобальный город: теория и реальность / Под ред. Н.А. Слуки. М.: ООО «Аванглион», 2007. С. 9-27. <http://www.demoscope.ru/weekly/2008/0343/analit02.php>
31. Сойя Э. Постметрополис. Критические исследования городов и регионов // *Логос*. 2003. № 6 (40). С. 133-150. <http://www.ruthenia.ru/logos/number/40/09.pdf>
32. Средневековое городское право 12 – 13 вв. – Саратов, 1989.
33. Стоклицкая-Терешкович В.В. Основные проблемы истории средневекового города 10 – 15 вв. – М., 1960.
34. Стоклицкая-Терешкович В.В. Происхождение феодального города в Западной Европе // *Вест МГУ*. – М., 1955. - № 1. – С. 3 – 25.
35. Тушина Г.М. Государственная власть графа и политическое поведение горожан в средневековом Провансе: по анкетам 13 века // *Власть и политическая культура в средневековой Европе*. – М., 1992.
36. Тушина Г.М. Правовые нормы гражданского поведения в европейском городе 13 века (по городским статутам Прованса) // *право в средневековом мире*. – М., 1996.
37. Тушина Г.М. Семья в средневековых городах Прованса: 11 – 15 вв. // *традиции и новации в изучении западноевропейского феодализма*. – М., 1995.
38. Тъери О. Городские коммуны во Франции в средние века. – СПб., 1901.
39. Уваров П.Ю. Париж 15 века: События, оценки, мнения ... общественное мнение? // *Одиссей*. 1993. – М., 1994.
40. Харви Д. Право на город // *Логос*. 2008. № 3 (66). С. 80-94. http://www.intelros.ru/pdf/logos_03_2008/04.pdf
41. Харламов Н.А. Виртуальные города: большой город в эпоху технической воспроизводимости // *Визуальный анализ виртуальной реальности*. М., 2007. С. 4-22. <http://www.hse.ru/data/079/907/1224/Publ.02-Pokrovsky.pdf>
42. Харламов Н. Городские виды, реальные и воображаемые // *Синий диван*. Вып. XII. <http://sinij>
43. Хобсбаум Э. Век революции. Европа 1789-1848 гг. Век капитала. 1848-1875 гг. Век империи. 1875-1914 гг. Эпоха крайностей. Короткий двадцатый век (1914-1991) – Феникс, 1999 г. 480 стр.
44. Циватий В.Г. Институт полісу: політико-дипломатичний феномен (від античності до Раннього Нового часу) / *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 2014, вип. 40. – С.271-275. http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/40/53.pdf
45. Шульга С.А. Античний поліс та його характеристики / С.А. Шульга // *Науковий вісник ВНУ імені Лесі Українки*. – Луцьк, 2010. – Випуск I. – С. 164-170.
46. Ястребицкая А.Л. Западная Европа XI–XIII вв. Эпоха. Быт. Костюм. М.:Искусство, 1978.- 174 с. // *Вопросы истории*. 1980. № 5. С. 152–154; // 1981. Вып. 44. С. 281–284

47. Ястребицкая А.Л. Представления людей Средневековья о семье, браке, сексуальной морали (обзор по материалам коллоквиума «Семья и отношения родства на средневековом Западе») // Культура и общество в Средние века: методология и методика зарубежных исследований. М., 1982. Вып. 1. С. 230–257.
48. Ястребицкая А.Л. Малые города как проблема сравнительно-исторического изучения европейского средневекового города // СВ. 1988. Вып. 51. С. 59–79.
49. Ястребицкая А.Л. Европейский город: Средние века – раннее Новое время. Введение в современную урбанистику. М.: ИНИОН, 1993. 272 с.
50. Ястребицкая А.Л. «Низшие социальные слои»: бедность и бедняки // Город в средневековой цивилизации Западной Европы / Отв. ред. А.А. Сванидзе. М., 1999. Т. 2. Жизнь города и деятельность горожан. С. 294–317.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Місто-поліс як історичне явище: загальна характеристика.
2. Органи управління та ідея громадянського співіснування в грецьких містах-державах.
3. Афіни і Спарта як два варіанти розвитку грецьких полісів.
4. Періоди територіального та державного розвитку Риму
5. Стародавній Рим і життя його мешканців.
6. Теорії походження середньовічних міст.
7. Передміські поселення і ранні міста у світлі археології Середньовіччя.
8. Каролінгський Ренесанс та системне відродження європейського міста в XI ст.
9. “Великі” та “малі” міста. “Нові” малі міста XV – XVI ст. як видозміна форм середньовічного урбанізму.
10. Община городян в середньовічному місті: структура і конфлікти. Взаємостосунки городян з сеньйором.
11. Місто в системі комунікацій.
12. Ремесло і ремісники в містах. Цехи. Становище учнів та підмайстрів. Боротьба цехів з патриціатом.
13. Середньовічна міська сім'я: права жінки, демографічна ситуація.
14. Побут європейського міщанина в середні віки: житло, кухня, мода.
15. Ігри та розваги міщан в середні віки.
16. Зародження університетів: парижська та болонська моделі. Провідні університети середньовіччя.
17. Роль і місце церкви в житті середньовічного міста.
18. Торгові міста-держави та їхні цілі в XV ст.
19. Заснування колоніальних міст в Америці, їхні характерні риси.
20. Демографічні процеси в Європі та їх вплив на розвиток міст в XVI-XVII ст.
21. Зовнішній вигляд європейського міста в I пол. XVIII ст.
22. Повсякденне життя європейських міщан XVI–XVIII ст.
23. Вплив промислової революції на зовнішній вигляд європейського міста
24. Формування нової моделі міста після європейської революції 1848 р.
25. Повсякденне життя та його якісні зміни в XIX ст. (доступність освіти, газети, пошта, телеграф, транспорт тощо).
26. Особливості розвитку європейського міста в XX ст..
27. Глобальне місто. Інформаційне місто. Його типи.
28. Агломерації міст. Типи агломерацій.
29. Європейська програма сталого розвитку великих і малих міст.
30. Культурні індустрії в сучасному місті.